

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΣΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ

Η 30^η Ιανουαρίου δεν είναι μια απλή ημέρα αργίας, αλλά μια ημέρα γιορτής της παιδείας και των γραμμάτων, είναι η μέρα που τιμούμε και γιορτάζουμε τους τρεις μεγάλους Πατέρες της Εκκλησίας μας, τον Μεγάλο Βασίλειο, τον Γρηγόριο τον Θεολόγο και τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο. Οι τρεις αυτοί μεγάλοι Ιεράρχες πέτυχαν τον συνδυασμό και τη σύνθεση του οικουμενικού ελληνικού πνεύματος με το κήρυγμα της χριστιανικής αγάπης, της αρχαίας ελληνικής ή αλλιώς κλασικής παιδείας με τη χριστιανική πίστη και παράδοση.

Πότε όμως καθιερώθηκε η κοινή εορτή των τριών Ιεραρχών; Για να απαντήσουμε σ' αυτό το ερώτημα θα πρέπει να ανατρέξουμε 1000 περίπου χρόνια πίσω, στην εποχή του Βυζαντίου και πιο συγκεκριμένα στα χρόνια του Αλέξιου του Κομνηνού, τον 11^ο αιώνα, όταν ο μητροπολίτης Ευχαϊτών της Μικράς Ασίας Ιωάννης Μαυρόπους προκειμένου να δώσει τέλος στις διαμάχες των λογίων για το ποιος είναι ο πιο σπουδαίος από τους τρεις Πατέρες πρότεινε να θεσπιστεί κοινή εορτή των Τριών Ιεραρχών η 30^η Ιανουαρίου. Η πρότασή του έγινε δεκτή, η γιορτή θεσπίστηκε και από τότε η μνήμη των τριών αγίων εορτάζεται την τριακοστή Ιανουαρίου με ιδιαίτερη λαμπρότητα.

Η μνήμη τους εορταζόταν με μεγάλη ευλάβεια και επισημότητα και στην Τουρκοκρατία. Μόνο που σ' αυτή τη χρονική περίοδο η γιορτή προσλαμβάνει και το χαρακτήρα εθνικής εορτής, πέρα από γιορτή της παιδείας και των γραμμάτων, μέχρι βέβαια να καθιερωθεί ως ημέρα εθνικής επετείου η 25^η Μαρτίου στο ελεύθερο πλέον ελληνικό κράτος. Σε περιοχές όμως όπως η Ήπειρος και η Μακεδονία που άργησαν να απελευθερωθούν, η γιορτή των Τριών Ιεραρχών παρέμεινε εθνική εορτή μέχρι το 1912 καθώς επιβεβαίωνε την ένδοξη ταυτότητα του εκεί ελληνισμού και την πεποίθηση ότι

αποτελεί αδιάσπαστη ιστορική συνέχεια του αρχαίου ελληνικού και βυζαντινού πολιτισμού.

Το 1841 με διάταγμα του Όθωνα στο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος καθιερώνεται και επισήμως η εορτή των Τριών Ιεραρχών ως εορτή της παιδείας και των γραμμάτων, ενώ στα 1856 το Υπουργείο Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδύσεως προσδιορίζει την 30^η Ιανουαρίου ως εορτάσιμη ημέρα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.

Τι γνωρίζουμε όμως για τους τρεις αυτούς αγίους προστάτες των μαθητών και των δασκάλων, πότε έζησαν, πώς έζησαν, ποια η μόρφωσή τους, ποια η κοινωνική τους δραστηριότητα και προσφορά; Αυτά τα ερωτήματα θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε αμέσως τώρα ξεκινώντας από τον Μεγάλο Βασίλειο.

Ο Μέγας Βασίλειος γεννήθηκε το 330 στη Νεοκαισάρεια του Πόντου. Τα πρώτα του γράμματα τα έμαθε από τον πατέρα του και μετά φοίτησε σε διάφορα σχολεία της πατρίδας του. Όταν έγινε 20 χρονών πήγε στην Αθήνα όπου σπούδασε τη φιλοσοφία, τη ρητορική, τη γεωμετρία, την αστρονομία και την ιατρική. Εκεί συναντήθηκε με τον Γρηγόριο τον Θεολόγο, τον οποίο γνώριζε ήδη από την Καισάρεια και συνδέθηκαν με βαθύτατη φιλία. Επιστρέφοντας στην πατρίδα του μοιράζει την περιουσία του στους φτωχούς και ασκητεύει στον Ίρι ποταμό. Το 370 εκλέγεται επίσκοπος Καισαρείας. Ιδρύει την περίφημη «Βασιλειάδα», ένα ολόκληρο συγκρότημα που περιλαμβάνει νοσοκομείο, γηροκομείο, ορφανοτροφείο καθώς και άλλα ιδρύματα στα οποία η ανθρώπινη δυστυχία έβρισκε προστασία και θαλπωρή. Στο φοβερό λιμό του 367-368 που πλήττει την Καισάρεια μεγαλουργεί. Πείθει πλουσίους και εμπόρους να ανοίξουν τις αποθήκες τους και να του εμπιστευτούν προσωπικά στάρι για τους φτωχούς και τους πεινασμένους. Κατασκευάζει πρόχειρους καταυλισμούς και στήνει καζάνια σώζοντας πλήθη ετοιμοθανάτων. Περιθάλλει ως γιατρός τα παιδιά όχι μόνο των χριστιανών αλλά και των ειδωλολατρών κερδίζοντας την

αγάπη και το θαυμασμό όλων. Όμως η ακάματη αυτή εργατικότητα και αγωνιστικότητά του επιδείνωσαν την ήδη κακή του υγεία. Πέθανε τιμώμενος και αγαπητός από το λαό την 31^η Δεκεμβρίου του 378.

Μετά τη σύντομη αυτή εξιστόρηση του βίου και της κοινωνικής προσφοράς του Μ. Βασιλείου ας ξεδιπλώσουμε και ορισμένες πτυχές της σκέψης και του προβληματισμού τους γύρω από το θέμα της παιδείας. Από την ομιλία του προς τους νέους για το πώς να ωφελούνται από τα ελληνικά γράμματα αντλούμε χρήσιμες πληροφορίες για τον προσανατολισμό των νέων στην κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας.

Οι νέοι, λέει ο άγιος Βασίλειος, οφείλουν να παρατηρούν τον κόσμο γύρω τους ακολουθώντας την τακτική που έχουν οι μέλισσες. Όπως δηλαδή εκείνες παίρνουν από τα λουλούδια μόνο ό, τι είναι χρήσιμο στη δουλειά τους, έτσι και οι νέοι πρέπει να αντλούν από όσα διαβάζουν και παρατηρούν μόνο ό, τι είναι αληθινό φυλάσσοντας τον εαυτό τους από επιζήμιες επιδράσεις. Και όπως τα ποτάμια παίρνουν στο διάβα τους νερό από παραποτάμους και γίνονται μεγαλύτερα έτσι και οι νέοι πρέπει να μαζεύουν την ωφέλεια από καθετί προκειμένου να προοδεύουν στην αρετή και να δυναμώνουν την ψυχή τους. Η αληθινή ανθρώπινη αξία δε βρίσκεται στην εξεζητημένη εξωτερική εμφάνιση, η τροφή της ψυχής δεν βρίσκεται σε άτοπα θεάματα, στην τηλεόραση θα λέγαμε εμείς σήμερα ή στα διαδικτυακά παιχνίδια. Πρέπει να προσέχει ο κάθε νέος να μην εγκαταλείψει το τιμόνι της ψυχής του στα πάθη του παρά μόνο στη λογική του και στο Θείο λόγο του Ευαγγελίου. Ο Μέγας Βασίλειος προβάλλει στους νέους τον Σωκράτη και τον Περικλή ως πρότυπα αυτοκυριαρχίας, υπομονής, λιτότητας και ανεξικακίας.

Και από τις πνευματικές προτροπές του Μεγάλου Βασιλείου ας περάσουμε στη ζωή και το έργο του Γρηγορίου του Θεολόγου. Ο Γρηγόριος γεννήθηκε το 329 στην Αριανζό της Καππαδοκίας. Φοίτησε στις σχολές της Καισάρειας, της Παλαιστίνης, της Αλεξάνδρειας και της Αθήνας. Σπούδασε

φιλοσοφία, φιλολογία, νομικά, αριθμητική, γεωμετρία και μουσική. Το 380 έγινε Πατριάρχης στην Κωνσταντινούπολη και υπερασπίστηκε την ορθοδοξία με τους λόγους του σε χρόνια δύσκολα. Παραιτήθηκε από τον πατριαρχικό θρόνο όταν κάποιοι επίσκοποι αμφισβήτησαν για λόγους τυπικούς την εκλογή του. Επέστρεψε στην Καππαδοκία όπου πέρασε τα τελευταία χρόνια της ζωής τους με αυτοσυγκέντρωση και άσκηση. Πέθανε σε ηλικία 90 ετών αφήνοντας την περιουσία του στους φτωχούς.

Ο άγιος Γρηγόριος θα μας έλεγε ότι πρέπει να έχουμε ειρήνη, ειρήνη την οποία πολλοί επαινούν αλλά λίγοι στηρίζουν, ότι η προσευχή είναι πιο αναγκαία ακόμα και από την αναπνοή και ότι αρχή και τέλος κάθε πράγματος πρέπει να κάνουμε τον Θεό.

Τέλος ας περάσουμε στον άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο, ο οποίος γεννήθηκε στην Αντιόχεια της Συρίας το 354 περίπου. Διδάσκεται φιλοσοφία και ρητορική από τον Λιβάνιο στη θεολογική σχολή της Αντιόχειας αλλά πραγματοποιεί και νομικές σπουδές. Ασκεί για λίγο το επάγγελμα του δικηγόρου, έπειτα ασκητεύει, κατόπιν χειροτονείται επίσκοπος Αντιοχείας και τέλος χειροτονείται χωρίς να το θέλει πατριάρχης Κωνσταντινούπολης στα 398. Από τη θέση αυτή διδάσκει, παρηγορεί, υπερασπίζεται αδικημένους, ιδιαίτερα τις χήρες και τα ορφανά. Όμως η ελεγκτική του γλώσσα και το θάρρος του τον οδηγούν σε σύγκρουση με την αυτοκράτειρα Ευδοξία, η οποία τον εξορίζει παρά τις αντιδράσεις του λαού. Αλλά και από την εξορία ο Ιωάννης διδάσκει, ο κόσμος με δάκρυα τρέχει να τον προϋπαντήσει. Πεθαίνει από εξάντληση μετά από τριών μηνών πεζοπορία κάτω από αφόρητο καύσωνα στα Κόμανα του Πόντου το 407.

Ποιες πολύτιμες παιδαγωγικές συμβουλές έχει να μας δώσει ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος; Θα μας πει ότι δεν υπάρχει ηλικία χωρίς αγώνες, ιδρώτα και πόνο. Ότι πρέπει να αναζητούμε την ομορφιά στη φύση και στα καλά βιβλία, στην Αγία Γραφή και τα αρχαία ελληνικά κείμενα, θα μας φέρει ως

πρότυπα τους φιλοσόφους Πλάτωνα και Διογένη. Θα μας πει ότι ο νέος πρέπει να μάθει να υπερασπίζεται τον αδικημένο, να συγκρατεί το θυμό του, να ελέγχει τις επιθυμίες του, να αγαπάει την απλότητα και να μην αποφεύγει την άσκηση, την προσευχή και την ελεημοσύνη. Κάθε μαθητής είναι ένας αθλητής, αθλητής για τη μίμηση του Χριστού. Αυτό που δίνει αξία στον άνθρωπο είναι η πίστη και ο ενάρετος βίος. Για τίποτε άλλο δεν μπορεί να περηφανευτεί ο άνθρωπος, ούτε για την ομορφιά του – το παγόνι και ο κύκνος έχουν να επιδείξουν μεγαλύτερη λαμπρότητα- ούτε για τη σοφία του – ποιος άραγε μπορεί να μιμηθεί τα έργα της μέλισσας – αλλά πολύ περισσότερο δεν μπορεί να περηφανευτεί για τα πλούτη του – και οι ληστές γι' αυτά πασχίζουν.

Με βάση λοιπόν όλα αυτά που είπαμε ως τώρα ποια απάντηση πιστεύετε ότι θα διάλεγαν οι Τρεις Ιεράρχες σε κάθε μια από τις παρακάτω ερωτήσεις;....

❖ Ερωτήσεις για τους δασκάλους και τους μαθητές

Α' Ποια βιβλία πρέπει να μελετούν οι νέοι;

- Βιβλία που διαφημίζονται;
- Βιβλία που καλλιεργούν την ψυχή του ανθρώπου;
- Βιβλία με όμορφες εικόνες, αλλά χωρίς καλό περιεχόμενο;
- Βιβλία του συρμού και της μόδας;

Απάντηση

Οι νέοι να πλουτίζουν τις γνώσεις τους διαβάζοντας βιβλία. Να διαλέγουν όμως **ό,τι τους είναι ωφέλιμο**. Τα βιβλία να συντελούν στην **απόκτηση της αρετής**, γιατί χωρίς την αρετή όλα τα άλλα είναι περιττά.

Σαν τις μέλισσες που ρουφούν το μέλι από τα λουλούδια, να διαλέγετε κι εσείς, νέοι, από τα βιβλία που διαβάζετε **μόνο τα χρήσιμα**.

(Μέγας Βασίλειος και Ιωάννης Χρυσόστομος)**Β' Τι επάγγελμα ν' ακολουθήσει ο νέος;**

- Το επάγγελμα που θα του εξασφαλίσει πολλά χρήματα;
- Το επάγγελμα που θα του προτείνουν οι φίλοι;
- Το επάγγελμα που θα τον δοξάσει;
- Αυτό που ταιριάζει στη φύση του;
- Αυτό που επιθυμούν οι γονείς του;

Απάντηση

Το επάγγελμα που θα διαλέξει ένα άτομο πρέπει **να ταιριάζει στη φύση και στο χαρακτήρα του**. Αντίθετα, αν δεν του ταιριάζει, θα αποτύχει.

(Γρηγόριος ο Θεολόγος)

Γ' Πώς μπορούν οι δάσκαλοι να βοηθήσουν ουσιαστικά τους μαθητές τους;

- Όταν τους κάνουν όλα τα χατίρια;
- Όταν τους κάνουν συχνά παρατηρήσεις;
- Όταν τους δείχνουν αγάπη;
- Όταν τους μεταδίδουν πολλές γνώσεις;

Απάντηση

Όταν τους δείχνουν αγάπη.

Μεγάλος δάσκαλος η αγάπη. Είτε είσαι αρχηγός είτε αρχόμενος είτε είσαι δάσκαλος είτε μαθητής όλα να τα κάνεις με αγάπη.

(Ιωάννης Χρυσόστομος)

❖ Ερωτήσεις για τη φτώχεια και τα πλούτη**Α' Πότε είναι καλά τα πλούτη;**

- Όταν μας εξασφαλίζουν μια άνετη ζωή;
- Όταν πραγματοποιούν τα όνειρά μας;

- Όταν τα χρησιμοποιούμε για να βοηθήσουμε τους συνανθρώπους μας;
- Όταν μας βοηθούν να αποκτήσουμε αξιώματα και θέσεις χωρίς να το αξίζουμε;

Απάντηση

Όταν χρησιμοποιούμε τα πλούτη για να βοηθήσουμε τους συνανθρώπους μας.

Όχι η περιουσία αλλά η αρετή δημιουργεί τον πλούτο.

Ο πλούτος δεν είναι κακός από μόνος του. Τον κάνει κακό η κακή του χρήση. **Αν χρησιμοποιήσεις τον πλούτο για φιλανθρωπία, τον έκανες υπόθεση καλοσύνης.**

(Μέγας Βασίλειος και Ιωάννης Χρυσόστομος)

**Απ' τ' αγαθά σου, αδελφέ,
σκόρπα γύρω τριγύρω
σε ανήμπορους φτωχούς.
Να μοιάσεις τον ουράνιο Θεό,
τον Κύριό σου.
Δόξα τόση μεγάλη
που δεν το βάζει ο νους.**

(Γρηγόριος Θεολόγος)

Β' Ποιος είναι ο αληθινά πλούσιος;

- Αυτός που έχει πολλά χρήματα;
- Αυτός που έχει μεγάλη δόξα;
- Αυτός που έχει πολλά καράβια;
- Αυτός που δεν έχει ανάγκη από τίποτε;

Απάντηση

Πλούσιος δεν είναι εκείνος που έχει πολλά χρήματα ούτε εκείνος που περιβάλλεται από πολλά αγαθά, αλλά αυτός που δεν έχει ανάγκη από τίποτε.

Αυτός δηλαδή που ενώ του λείπουν πολλά, **νιώθει πως τίποτε δεν του λείπει.**

(Ιωάννης ο Χρυσόστομος)

❖ Ερωτήσεις για τη δημιουργία του κόσμου

Α΄ Ποιος δημιούργησε τον κόσμο;

- Η τύχη;
- Ο αέρας;
- Η σκόνη;
- Ο άνθρωπος;
- Το μηδέν;
- Το χάος;
- Ο Θεός;

Απάντηση

«**Ἐν ἄρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν**»

Ρίξε ένα βλέμμα γύρω σου. Πόση **θαυμαστή τάξη** επικρατεί στην κτίση!

Η γη είναι τόσο βαρύ ουράνιο σώμα, πώς στηρίζεται στον αέρα που είναι τόσο ελαφρύς;

Πώς το νερό δεν σκορπίζει και δεν φεύγει από τη γη αφού είναι ρευστό;

Θαυμάστε του τεχνίτη και δημιουργού τη **σοφία!**

Πώς έδωσε στον ήλιο τόση θερμότητα ώστε να μην κατακάψει τη γη, μήτε πάλι να την αφήσει ψυχρή και άκαρπη!

Και ποιος μπορεί να αριθμήσει τα ποικίλα είδη και γένη των ψαριών; Ποιος αρχιτέκτονας τους έδειξε τον τόπο που θα κατοικούν και όρισε τα σύνορά τους;

Ποιος έθεσε τους άγραφους νόμους που δεν αλλάζουν ποτέ;

Να, κοίταξε τη **μέλισσα**. Σαν να γνωρίζει γεωμετρία, η σοφότατη κι εργατική μέλισσα, φιλοτεχνεί τις αποθήκες για το μέλι με τόση σοφία! Στην ισόπλευρη, εξάγωνη κηρήθρα, το πολύτιμο υγρό διατηρείται θαυμάσια.

Και πόση **φροντίδα** δείχνει ο δημιουργός για την αλκυόνα; Ο Θεός οικονομεί 14 ημέρες καλοκαιρίας γι' αυτό το τόσο μικρό πουλάκι! Μέσα στην καρδιά του χειμώνα οι άνεμοι σταματούν να φυσούν και θάλασσα ησυχάζει. Έτσι καταφέρνει να κλωσήσει και να θρέψει τα πουλάκια της.

Πες μου ακόμα πώς τόση δύναμη κρύβεται μέσα στον **σπόρο**; Πόση ποικιλία στα φύλλα, στο άνθος, στον καρπό, στη φαρμακευτική χρήση! Αλλά και πόση η σπουδαιότητα των φυτών στη διατροφή των ανθρώπων και των ζώων;

Ας δοξάσουμε, λοιπόν, μέσα από τα υπέρλαμπρα και πανέμορφα δημιουργήματα τον πάνσοφο Θεό και δημιουργό.

Ας πούμε κι εμείς σαν τον **προφητάνακτα Δαβίδ**:

«Πόσο θαυμαστά είναι τα έργα Σου, Κύριε!

Όλα τα έπλασες με σοφία!»

Θα ήταν μεγάλη παράλειψη να κλείσουμε τη σημερινή παρουσίαση χωρίς να αναφερθούμε σε έναν άλλο μεγάλο άγιο της παιδείας και των γραμμάτων, όχι από τη βυζαντινή εποχή, αλλά από την περίοδο της Τουρκοκρατίας, τον άγιο Κοσμά τον Αιτωλό, γνωστό και ως Πατροκοσμά, καθώς συμπληρώνονται τριακόσια χρόνια από τη γέννησή του.

Γεννήθηκε στο Μέγα Δένδρο της Αιτωλίας το 1714. σπούδασε στην Αθωνιάδα σχολή του Αγίου Όρους και υπήρξε και μοναχός στη μονή Φιλοθέου, πάλι στο Άγιο Όρος για δύο χρόνια. Το 1759 όμως εγκαταλείπει τη μοναστική ζωή και περιοδεύει σε όλη τη Δυτική και Βόρειο Ελλάδα και την Ήπειρο με σκοπό να αντιμετωπίσει τον αυξανόμενο εξισλαμισμό των χριστιανών αλλά και την αμάθεια που τους έκανε σαν τα

θηρία. Παρακινεί λοιπόν με θέρμη τους χριστιανούς να ιδρύσουν σχολεία, στα οποία θα φοιτούν όλα τα παιδιά, πλούσια και φτωχά, χωρίς να πληρώνουν. Το σχολείο, έλεγε, φωτίζει τους ανθρώπους, ανοίγει τα μάτια τους, το σχολείο ανοίγει την εκκλησία. Καλύτερα, να έχεις σχολεία στον τόπο σου παρά βρύσες και ποτάμια. Επέμενε πολύ στο να μιλούν οι Έλληνες στα σπίτια τους την ελληνική γλώσσα, να μην εργάζονται και να μην πηγαίνουν στα παζάρια την Κυριακή, γιατί το κέρδος της Κυριακής δεν έχει ευλογία. Κύριο χαρακτηριστικό του ήταν η αφιλοχρηματία. Μέσα σε 16 χρόνια κατάφερε να ιδρύσει 250 ελληνικά σχολεία και να επαναλειτουργήσει άλλα τόσα περίπου.

Εναντίον του όμως στάθηκαν οι Ενετοί, οι κοτσαμπάσηδες, οι πλούσιοι και άλλοι ισχυροί οι οποίοι θεωρούσαν ότι θίγονται από το κήρυγμά του. Αλλά ο Πατροκοσμάς είχε τη λαϊκή στήριξη από τους Χριστιανούς, ακόμα και από τους Τούρκους. Δεν υπήρξε καμία επίσημη κατηγορία εναντίον του ούτε δικάστηκε πριν το θάνατό του. Παρόλα αυτά συνελήφθη και απαγχονίστηκε στις 24 Αυγούστου του 1779.

Αν ζούσε στη σημερινή εποχή θα μας έλεγε, όπως έλεγε άλλωστε και στους σκλαβωμένους Έλληνες της εποχής του: «Μη φοβάστε τίποτε και κανένα. Τα υπάρχοντά σας ας τα πάρουν, το σώμα σας ας το κάψουν. ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΟΣ σας χρειάζεται. Αυτά τα δύο όλος ο κόσμος να πέσει πάνω σας δεν μπορεί να σας τα πάρει. Εκτός αν τα δώσετε με τη θέλησή σας.

Οι Τρεις Ιεράρχες και ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός ας πρεσβεύουν στο Θεό για εσάς, για εμάς, για το γένος μας.